

людей, орієнтовану на неприборкане споживання матеріальних благ. Крайньою формою подібного маніпулювання виступає інформаційно-психологічна війна. З іншого боку, інверсія ідеології знаходить контури ідеології глобального гуманізму, яка вибудовується на діалозі культур, на відмову від ідеології егоцентризму і соціал-дарвінізму, яка, нарешті, повинна орієнтуватися на відродження соціокультурних цінностей, вистражданих людьми в процесі історичного розвитку. В контексті глобального гуманізму будь-яка ідеологія має національне вираження. В Україні таким вираженням є патріотизм - відданість і вірність Вітчизні, прагнення до свободи, незалежності, соціальної справедливості. Тому слід стверджувати, що саме на цій підставі слід формувати ідеологію глобального гуманізму в її українському варіанті, який відповідає українському варіанту глобалізму і геополітичному статусу України.

Сергієнко Надія Олександрівна

*Аспірантка кафедри філософії
Київського національного торговельно-економічного університету*

СИСТЕМНІ ТА ЕВОЛЮЦІЙНІ ПІДХОДИ У ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Методологічний заклик Дюркгейма до використання історії в якості «мікроскопу соціології», такого собі пристрою, за допомогою якого можна виявляти структури, недоступні звичайному спостереженню, можна вважати винятково актуальним сьогодні. На нинішньому етапі розвитку суспільні науки містять більше теорій, що описують статичні структури, ніж таких, які шукають і піддають критичному аналізу рушійні сили і причини динаміки структурних змін. Криза загальноприйнятих методологій висуває вимогу переосмислення самого предмету суспільствознавства, так що визначення поняття «соціум» має відбивати уявлення про історичний процес, що протікає в соціальному (історичному) просторі-часі. Сучасні філософські дослідження суспільства повинні демонструвати комплексний підхід: об'єднувати у межах власного предмету економічні, політичні, культурні структури чи патерни, що характеризуються відносною стабільністю та водночас повторюваною і закономірною динамікою змін в історичному часі. Відтак соціальна філософія чи філософія історії має застосовувати аналітичні інструменти й методи вивчення соціального процесу впродовж довгого періоду історичного часу, Броделева *longue durée* [1]. Метою

доповіді є презентація деяких актуальних в контексті означених проблем концепцій системного та еволюційного напрямів сучасного суспільствознавства.

Під іменем «еволюційного напрямку» сучасного суспільствознавства ми об'єднуємо ряд дослідницьких програм, що проводяться в межах таких дисциплін, як культурна антропологія, соціологія, політологія тощо. Їхня єдність заснована на вірності методологічному принципу: узгодженість положень з природничою еволюційною теорією та якомога більш прозоре й логічне пояснення соціальних процесів в оперті на відповідні поняття та висновки. «Гуманітарний еволюціонізм» – досить маргінальний напрям навіть у зарубіжному академічному середовищі. Його філософський напрям в останні роки активно розвивається російськими науковцями, при цьому основним завданням є інтеграція відповідної термінології у філософський дискурс, зокрема, визначення таких ключових понять, як «соціальна еволюція», «адаптація», «еволюційний розвиток суспільства» тощо. Головним здобутком усіх цих суспільствознавчих досліджень є розробка та подальше поглиблення розуміння соціальної еволюції як «процесу структурної реорганізації у часі, в результаті якої виникає форма чи структура, якісно відмінна від попередньої форми» [2]. Значимість сучасної еволюціоністської програми для філософських досліджень важко переоцінити. По-перше, вона дозволила повністю відмежуватись від застарілої спенсерівської «філософської бази» теорії еволюції, оскільки результати останніх досліджень демонструють хибність переважної більшості фундаментальних положень «спенсеризму». По-друге, вона виводить філософську теорію суспільства на якісно новий рівень, позбавляючи сенсу давню суперечку про лінійність або циклічність історичного процесу. Так, еволюційне тлумачення багатоманітності історичних перипетій суспільного розвитку дає концептуально цілісне бачення множинності ліній еволюційного розвитку суспільств і людства загалом.

Розвиток еволюційного напрямку, з його концентрацією навколо тези про «структурну реорганізацію» чи трансформацію, потягнув за собою включення в дослідницьку програму системних підходів. Оскільки останні в сукупності складають строкату множину дефініцій, концепцій і методів, необхідно зробити уточнення стосовно їх застосування в межах даної програми. Головними джерелами узагальнень виступають положення загальної теорії систем та здобутки нейробіології. При цьому наголос робиться на використанні *функціональних* термінів замість філософських понять, навантажених конкретними культурними змістами і контекстами. Так, замість Марксової схеми «базису – надбудови» пропонується користуватися схемою «інфрасистема – суперсистема» [3], де обидва поняття слугують функціональними концептами, конкретні змісти яких формулюються у відповідності до їх конкретних функцій у кожному окремому суспільстві/культурі, взятому в історичний момент/проміжок часу. Цей та

подібні способи аналізу філософських проблем суспільствознавства відкривають перспективу методологічних інновацій.

Література:

1. Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая длительность / Ф. Бродель // Философия и методология истории. Под ред. И.С. Кона. – РИО БГК им. И.А. Бодуэна де Куртенэ, 2000 (переиздание 1963). – СС. 115-142.
2. Voget F.W. A history of ethnology / F.W. Voget. – N. Y.: Holt, Rinehart and Winston, 1975.
3. Bargatzky T. Upward Evolution, Suprasystem Dominance, and the Mature State / T. Bargatzky // Early State Dynamics (Studies in Human Society, Vol.2). H.J.M. Claessen & P. van de Velde (Eds.). – Leiden: E.J. Brill, 1987. – PP. 24-38.

Панафідін Ігор Олексійович

*Аспірант кафедри філософії
Криворізького педагогічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

ПРИНЦИПИ СПРАВЕДЛИВОЇ ВІЙНИ ЯК МОРАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Теорія справедливої війни, на наш погляд, є вдалою спробою здійснити перехід людства від культури війни до культури миру. Вона представляє собою моральне обґрунтування війни за допомогою чітко визначених принципів, які можуть обмежити початок війни, якщо вона не відповідає їм.

Що ж представляють собою принципи справедливої війни? Як вважають, наприклад, К. Келеманс, Б. Коппітерс, Б. Калашников [1, частина I] та Х. Сісе [2, глава 3], будь-яка війна має відповідати певним принципам, що встановлюють моральні обмеження щодо рішення про її початок (*jus ad bellum*):

(1) принцип «правого діла» – мають бути достатні підстави для початку збройної боротьби. Такими підставами можуть виступати самозахист та захист прав інших з метою усунення несправедливості, покарання за несправедливі діяння або ж попередження таких;

(2) принцип легітимної влади – війну можуть оголошувати або ті, хто мають юридичну владу, або ж ті, хто претендують на неї за умови значної підтримки населення;

(3) принцип добрих намірів – війна може визнаватися справедливою лише за умови, що її учасники ставлять перед собою таку мету, як встановлення